

Сто
СЕМЕСТРОВИЙ

1913
ЧЕРНІВЦІ

1963
ФІЛДЕЛЬФІЯ

ЮВІЛЕЙ

УКРАЇНСЬКОГО
АКАДЕМІЧНОГО КОЗАЦТВА
"ЧОРНОМОРЕ"

—ЧЕРНІВЦІ—

А Л Ъ М А Н А Х

для відзначення Сто - семестрового Ювілею

УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО КОЗАЦТВА

„ЧОРНОМОРЕ” — ЧЕРНІВЦІ

1913 — 1963

РЕДАГУВАЛА — КОЛЕГІЯ

Обкладинка й герб „Чорноморя” — Я. Паладій

RONOWSKY
Ромуль
ЧЕРНОМОРІ

A L M A N A C

COMMEMORATING

THE ONE HUNDRED SEMESTER JUBILEE

OF THE UKRAINIAN STUDENT FRATERNITY

“CHORNOMORE” IN CHERNIVTSI

1913 — 1963

NEW YORK — PHILADELPHIA

1963

А Л І М А Н А X

ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ
СТО - СЕМЕСТРОВОГО ЮВІЛЕЮ
УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО КОЗАЦТВА
„ЧОРНОМОРЕ” — ЧЕРНІВЦІ

1913 — 1963

НЬЮ ЙОРК — ФІЛАДЕЛФІЯ

1963

Герб Українського Академічного Козацтва
„Чорноморе” — Чернівці

П Е Р Е Д М О В А

Великим помічником у нашій мандрівці є вічний проміньчик надії.

Шопенгауер.

Понад двадцять років минуло відтоді, коли більшість наших „Чорноморців” покинули рідну землю, нашу „Зелену Буковину”.

Доки ще живуть свідки минулих по-дій і час не завіяв спогадів, доки змога ті події пригадати і критично оцінити, „Українське Академічне Козацтво Чорноморе” з Чернівців вирішило видати цей альманах. Саме у 1963 році минає сто академічних семestrів існування цього нашого Козацтва, ювілей якого будемо святкувати.

Нехай же нащадки „Чорноморців” та все українське громадянство, в тому числі й історики, познайомляться, хоч і не надто докладно, з нашим тогочасним товариським життям на „Коши” і поза ним, пізнають ідеї, якими жило це товариство, також більшість його членів, які переїхали у вільний світ; напевно задумаються над тим, чи дали ми все потрібне й можливе вдома, на Батьківщині?

Може цей альманах, як спогад про минуле, стане лише виявом традиційного зв’язку з рідною землею. А можливо він дасть не одному із зневірених і передусім нашій молоді, котра не мала того щастя переживати ті часи боротьби і піднесення, а може й не чула про них чи вже стала байдужою до них; — може цей альманах дасть нову моральну силу і сприятиме рятункові й від розкладу і загибелі національного почуття тут, на чужині, без власної держави, до якої стриміло, за яку боролось

і для якої жило та працювало так багато „Чорноморців” у самих Чернівцях і на околицях Буковини.

Можливо декому вже важко відродити той запал минулой молодості і він поволі скочується до буденности чи навіть безідейності. Ale незаперечний один факт: коли стрінуться тепер тут, на чужині, два „Чорноморці” та згадають давнину пережите, то тоді знову хоч на часиночку, немов з рідної землі, вітає дух Батьківщини, зростає запал, хвилевий пориз і — поступово приходить настроєва лірика минулих радищів і смутку. Тут розкривається українська душа, правдива наша душа, що є нашим щастям і недолею.

Ми розчулюємося емоційно. I не як герой ясної уяви про якусь високу мету-ідею, а як люди, вірні минулим подіям, часто навіть дрібним, як студентські „кнайпи”, „комерси”, поєдинки (може й без важкої причини), балі... Ми захоплюємося давнинулими фактами.

Правда, інколи ми стараємося вийти з цього патосу, з туги за минулим, з мрійництва і піднести до єдино позитивного — до ясно окресленої форми тієї ідеї, за яку, власне, так багато з нас покинуло навіть свою Батьківщину; ми наближаємося до конструктивних ідей Західної Європи — до німців, французів, до ірляндців.

Ми віримо що видання цього альманаху і стосеместровий ювілей певною мірою піднесуть нас понад буденність життя до рівня змагарів за високі платонівські, гегелівські чи шопенгауерівські ідеї; ми перестанемо бути лише мрійниками про минулі патріярхальні часи та неповоротні події.

Не забуваймо, що багато „Чорномор-

ців" жили вдома задля тих високих ідей. Наші видатні члени виголошували на „Коші" доповіді на дуже важливі теми і ми слухали їх уважно. На „чорноморському" „Коші" були редакції студентського журналу „Промінь", „Самостійна Думка", навіть широко розповсюдженої газети „Час". Наші хлопці й дівчата співали в „Кобзарі", у „Мужеському Хорі", „Міщанському Хорі" та ін., були активними членами в „Українській Народній Книгозбірні", у товаристві „Український Народний Дім", брали живу участь в „Українській Національній Партиї Румунії" та в багатьох „Читальнях".

А скільки з них поклало свої моло-

дечі голови за найбільшу ідею — за волю України, — в усіх наших арміях, у повстаннях, а там і в большевицьких, німецьких, польських чи румунських концтаборах..

Після Першої світової війни „Чорноморе" стало синтезою товариств „Союз", „Січ" і „Чорноморе".

Тепер тут на нашій прибраній батьківщині, декілька „Чорноморців"- ентузіястів відновили наше Козацтво і тільки завдяки їх заохоті, підтримці і допомозі ми мали змогу видати цей альманах. Вони надсидали нам свої зауваги, спогади, рідкісні світlinи, статті та грошеві датки. Їм усім наша щира, „чорноморська" подяка!

Генеральна Козацька Рада „Чорноморя" у Нью Йорку, 28. V. 1960 р. На світлині від ліва — сидять: О. Венке, І. Жуковський, В. Гнідий; стоять: Р. Хортик, Я. Паладій, М. Руснак, М. Шпитко, В. Мизак, Л. Негребецький, І. Тащук, Б. Мигасюк, М. Роговський. На ГКР з 28. V. 1960 р. обрано старшину Козацтва в складі: І. Жуковський — старший, В. Гнідий — підстарший й О. Венке — писар

Зокрема висловлюю подяку тим друзям — „Чорноморцям”, які надіслали статті тут поміщені. Передусім дякую Докторові Іванові Новосівському: крім статей він вклав ще дуже багато часу у саме видання альманаху. Не менше дякую членам моєї старшини — заступникамі старшого, Володимирові Гнідому, та писареві Оттові Венкому, котрі багато часу віддали на наради — засідання і турботи, пов’язані з альманахом та влаштуванням стосеместрового ювілею. Із вдячністю згадую і на-

шого земляка, не „Чорноморця”, редактора Леоніда Полтаву, за мовну редакцію альманаху.

Нехай же наш „чорноморський” клич „Честь, Україна, Товариськість” оживе наново і ми залишимось давніми „Чорноморцями” та виплекаємо в наших нащадків той самий невмирущий дух — ідею самостійної, вільної України, який жив колись на Батьківщині!

Іван Є. Жуковський
Старший „Чорноморя”

„Чорноморці” у Нью Йорку, 28. V. 1960 р. Від ліва — сидять: В. Мизак, І. Ткачук, В. Гнідий, І. Жуковський, М. Утриско, О. Іванюк, І. М. Новосівський, Р. Хортік; стоять: Б. Мигасюк, М. Руснак, Л. Негребецький, М. Шпитко, О. Кучерява, І. Тащук, О. Венке, О. Хортік

Фото: І. Ткачук

І. Ткачук

О, УКРАЇНО

О, Україно, о, люба ненько,
Тобі вірненько присягнем,
Серця кров і любовь,
Все Тобі віддати в боротьбі,
За Україну, за її волю,
За честь і славу, за народ.

Яремні пута ми вже пірвали
І зруйнували царський трон,
З під ярем і тюрем,
Де був гніт ідем у вольний світ!
За Україну, за її долю,
За честь, за славу, за народ.

Володимир Гнідий

УКРАЇНСЬКЕ АКАДЕМІЧНЕ КОЗАЦТВО „ЧОРНОМОРЕ” У ЧЕРНІВЦЯХ

Чернівці — столиця Буковини, головне місто тієї частини Української Землі, що належала у Х та XI століттях до Київської Держави, а від XI до XIII ст. до Галицько-Волинської. Від половини XIV ст. частинно, а від кінця XV ст. вся Буковина належала до Молдавії; від 1775 до 1918 р. — до Австро-Угорської Монархії. Після Першої світової війни, 1918 р. румуни окупували Буковину і „господарювали” там до червня 1940 р. Від Другої світової війни Буковина належить до СССР, як складова частина Української СРР.

Про культурне життя на Буковині до 1775 р. не маємо багато даних. Однак, відомо, що 1775 р., після майже 300-річної румунської окупації, на 23,000 родин тільки 6,000 було неукраїнськими. Це свідчить про те, що вся Буковина є українською землею (а не тільки її північна частина). Історична правда така: румуни витиснули українців із південної Буковини або зденаціоналізували тих, які залишилися, а не навпаки, — як твердять румунські історики Ністор, Йорга та Балан, — буцимто українці, прийшовши на Буковину з Галичини чи Гуцульщини, зукраїнізували румунів, особливо у її північній частині.

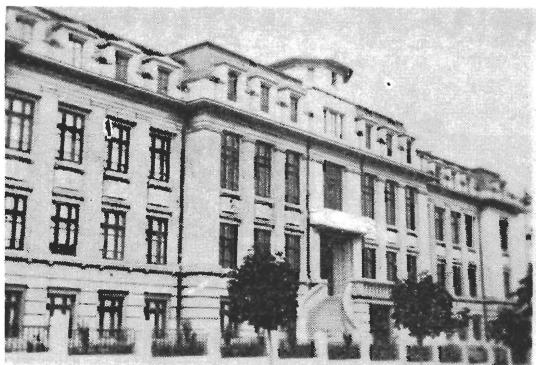
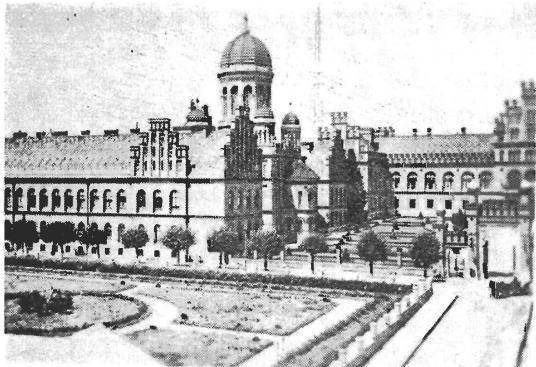
Від 1875 року, коли був заснований у Чернівцях університет, реєструємо початки національного відродження на Буковині та, рівночасно, і перші кроки

організації українського студентства. Так у жовтні 1875 р. засновано у Чернівцях перше українське академічне т-во „Союз”, який впродовж свого 47-річного існування багато зробив для пробудження свідомості широких кол буковинських українців та був одним із найяскравіших проявів організованого українського життя.

На початку ХХ століття що далі то краще розвивалося студентське життя на Буковині. У Чернівцях існувало багато чужинецьких студентських товариств, „корпорацій” чи „буршеншафт”-ів, які взорувались на німець-

Укр. Нар. Дім у Чернівцях — у 1918 р. осідок Буковинської Делегатури Укр. Нац. Ради ЗУНР, місце приміщення для більшості укр. гром. організацій, а зокрема „Чорноморя”, „Запорожа” та ін.

Вгорі: колишня Митрополича Резиденція, де після 1945 р. приміщується частина університетських установ;

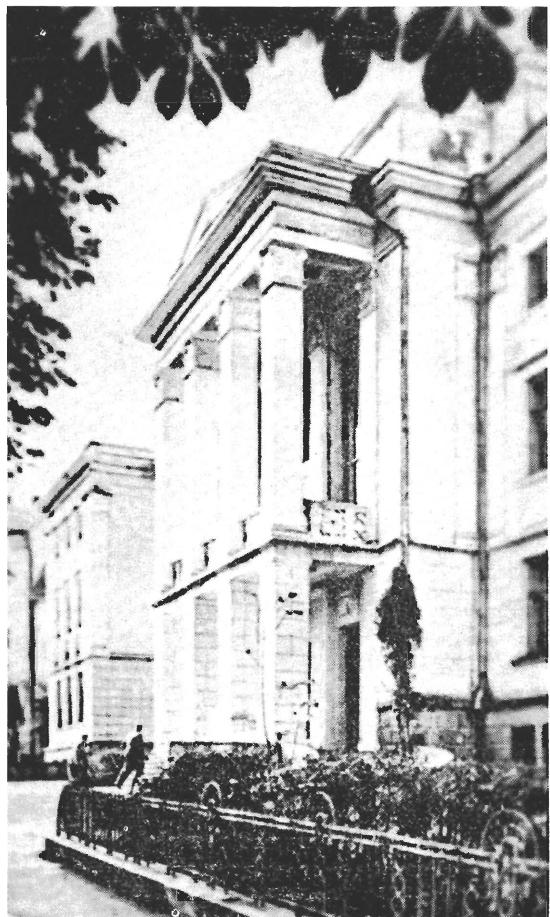
По середині: старий будинок Університету;

Знизу: новий будинок Університету

ких, зокрема гайдельберзьких, корпораціях. Вже в 1900 р. існували в Чернівцях такі студентські організації: „Академіше Лезегалле”, „Академія Ортодокса”, „Австрія”, „Армінія”, „Алеманія”, „Газмонея”, „Гіджія”, „Гуманітас”, „Готія”, „Карпатія”, „Натурвісеншфтліхер Ферайн”, „Огніско”, „Зефіраг” та інші.

Студентські організації, створені за зразком гайдельберзьких корпорацій, плекали такі традиції: ношення барвів (шапка і „лента”, тобто стрічка), двобій на шаблі, комерси, серенади, бумлі (походи містом) і т. п.

Українська студентська молодь захоплювалася цими звичаями і багато сту-

Будинок Бібліотеки Чернів. університету

дентів вступали до чужинецьких чи міжнародних корпорацій. Щоб запобігти можливій і правдоподібній денационалізації української студентської молоді, засновано українські корпорації, на зразок німецьких буршенафтів. Але цим українським корпораціям надано чисто український характер, дотримуючись українських традицій козацьких часів. Українські корпорації своєю формою і духом нагадували „Правильник Війська Запорізького”. Було, наприклад, козацтво, а не „корпорація”, була Генеральна Козацька Рада, побратимство, присяга, кіш, герб, старшина, юнаки і т. п.

21 грудня 1913 р. у Чернівцях постало „Українське Академічне Козацтво Чорноморя”, засноване Олександром Найдою, Корнелем Купчанком, Августином Циганюком та ін.

Відзнакою козацтва був герб із зображенням ключа, що складався з початкової літери "Ч" та початкових лі-

тер слів: "vivat, crescat, floreat" і клич „Честь, Україна, Товариствість". Барви козацтва були синьо-золота (символіка: синь — небо, золото — жито). Відзнаками членів була шапка-тлерка, яку в 1930 р. замінили восьмикутною мазепинкою і синьо-золотою лентою.

Старшина, тобто правління „Чорноморя”, мала окремі парадні строї (флявси), яких вибрали з нагоди різних свят, презентацій та маніфестацій. Флявс складався із сервіс-у, кабату, широкої стрічки, козацької ленти, білих рукавиць із білими штульпами, білих штанів, чорних лякових чобіт вище колін і шабель з великим кошем. Старший юнаків мав ще при „сервіс”-і лисячий хвіст.

Члени „Чорноморя” ділилися на а) звичайних: юнаки, козаки, неактивні козаки, батьки та б) надзвичайних: по-

Прав. Катедральна Церква в Чернівцях

Укр. Греко-кат. Церква в Чернівцях

чесні батьки, допомагаючі члени та „конкнайпанті”. Новоприйнятий студент (юнак) складав на барви козацтва, тобто на мазепинку і ленту, та на шаблі присягу: повинуватися приписам статуту, правильника, розпорядженням старшини і „боронити інтереси і честь української нації та українського народу”. Старший приймав присягу на Козацькій Раді.

Юнак вибирало собі побратима-козака, який виховував його в товарисько-супільному дусі та при потребі боронив його інтереси на Козацькій Раді. По двох семестрах кожний юнак повинен був скласти „козацький іспит”, що скла-

дався з історії, географії та літератури України, статуту, правильника, кодексу чести та знання українських пісень. Після іспиту юнака формально „окозаковували” на Козацькій Раді, коли він зново складав „козацьку присягу”.

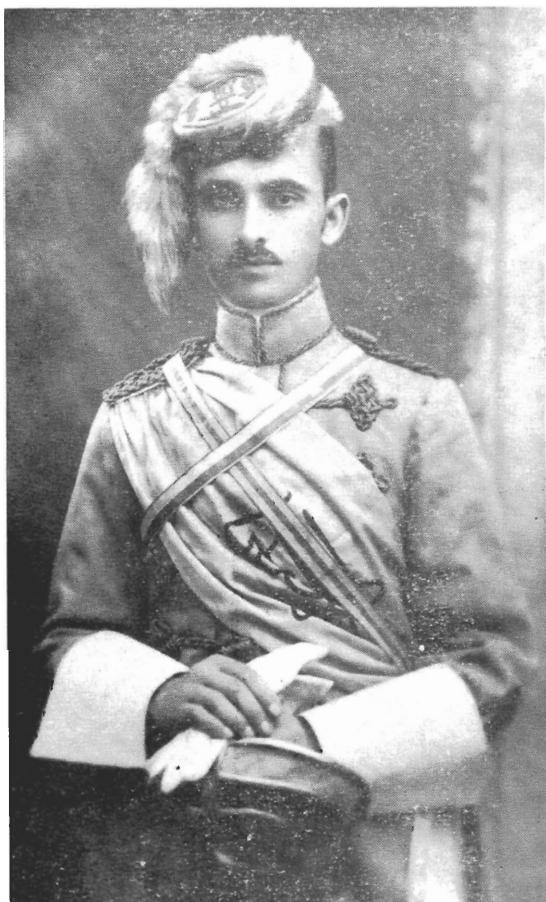
Із закінченням університетських студій, Козацька Рада переносила козака до стану „неактивних козаків”, а коли він осягав певне становище серед українського громадянства — його заражували до стану „батьків”.

Генеральна Козацька Рада іменувала „почесних членів” з-поміж тих українців, які мали окремі заслуги для української справи. У „Чорноморю” почесними членами були: Ольга Кобилянська, Володимир Залозецький, Теофіль Бриндзан, Володимир Гузар.

„Конкнайпантами” були ті члени, котрі закінчивши середню освіту, але не склали іспиту зрілості, брали участь тільки в імпрезах козацтва; вони мали право носити тільки шапку, а не ленту. Допомагаючими членами звали тих, що фінансово підтримували козацтво.

„Чорноморе” було визнане університетом, як „академічна корпорація”, і затверджене адміністративною владою, на підставі статуту. Статут, правильник і кодекс чести нормували внутрішнє життя козацтва.

Періодично відбувалися такі „ради”: 1) Генеральна Козацька Рада — найвищий орган — збиралася один раз на семестр і на ній вибрали старшину, іменували почесних батьків та вирішували найважливіші справи, 2) Надзвичайна Генеральна Козацька Рада — збиралася для окремих, надзвичайних випадків, 3) Козацька Рада — відбувалася щонайменше раз на місяць, була нормативним та унапрамлюючим органом: змінювала статут і правильник, приймала нових членів, накладала кари, рішала про діяльність козацтва та давала напрямні і доручення старшині, 4) Юнацька Рада складалася із юнаків і мала вишкільний характер; старший юнаків скликав її і керував нею, 5) Рада

Юрій Ст. Гавалська
Старший юнаків „Чорноморя” (1931 р.)

Батьків виносила зasadничі рішення, дорадчого характеру, які мусіли бути затверджені Козацькою Радою, 6) У наглих потребах старший скликав „Козацьку Раду ad hoc”, 7) Загальна Рада з участию всіх членів, обмірковувала справу загального характеру.

Виконним органом козацтва була „старшина”, до складу якої входили: старший (сеньор), підстарший (консесньор), писар та старший юнаків (фуксмайор). Підстаршина складалась із голови літературно - наукового гуртка, скарбника та господаря.

Старший керував Козацькою Радою та, разом із старшим юнаків, репрезентував козацтво назовні. Підстарший заступав старшого та пильнував за вправами на шаблях.

За провини члена Козацька Рада накладала такі кари: усна пригадка (напімнення), усна догана (нагана), за- протокольована догана, демітування (виключення) тимчасове або стало, шас (виключення з неславою) *cum infamia*

— за нечесні вчинки, та *summa cum infamia* — за боягуство при двобоях, видаання себе за неукраїнця і за національну зраду.

Вимоги від членів щодо дисципліни, поведінки і національності були суворими. Наприклад, одруження з чужинкою вважали за національну зраду і карали „шасом *summa cum infamia*”. Козацтво ставило собі за мету: виховувати своїх членів на чесних і гідних українських громадян та щиріх патріотів, нести всебічну моральну, культурну і матеріальну допомогу своїм членам в їхнім стримлінні набувати вищу освіту; підняти боротьбу за культурні та політичні права українського народу; боротися проти денаціоналізаційних стримлінь окупаційної румунської влади.

Сувора дисципліна, вправи на шаблях, спорт, різні товариські імпрези, національні свята, доповіді, діяльність у різних інших (майже у всіх існуючих на Буковині) українських організаціях, курси танців, обов'язкові курси та іспи-

Продовжений вечір курсу танців в лютому 1936 р. На світлині — „Чорноморці”, „Запорожці” та українські дівчата — учасники курсів

ти з українознавства, — це все було підставою та запорукою виховання і скристалізування характеру кожного члена Козацтва.

„Чорноморе”, як „б’юча” студентська організація, корпорація чи „буршеншафт” вимагала від усіх активних членів знання кодексу чести і вправності на шаблях. Двобоями полагоджували деякі особисті та міжстудентські справи чести. Вправи шаблями і практикування двобоїв безперечно було виявом лицарськості, підтримкою бойового духа, фізичним гартом і додатковим засобом вироблення відваги. І хоча противники двобоїв (партій) засуджували їх як „пестарілу форму полагоджування спір-

них справ чести”, — двобій так закорінився у психіці багатьох студентів (і не „Чорноморців”), що до нього вдавалась аж до 1940 р.

„Чорноморе” виховувало своїх членів у дусі боротьби проти денационалізаційних намагань румунської окупантійної влади, в дусі оборони особистої гідності і національної чести, в дусі боротьби за культурні та політичні права українського народу. У власній домівці, з історичною назвою „кіш”, „Чорноморці” сходилися стало і там, на коші, відбувалася вся внутрішня діяльність: ради, сходини, шабельні вправи, співи, доповіді, імпрези, національні свята і т. п.

Лисар „Чорноморя” (1934 р.) Орест Старчук

Лисар „Чорноморя” О. Венке — 1938 р.

Одним із типових проявів студентського життя був „комерс” або пир: в офіційній частині — формальність, дисципліна, патріотичні теми, патріотичні та студентські пісні, а в неофіційній — розваги. „Пирний Устав” був правильником комерсу. Іншим проявом студентського життя був „бумель”, тобто маніфестаційний, парадовий похід по місті усіх членів, у барвах.

Козацтво влаштовувало щороку під час зимового семестру курси танців із „продовженими вечорами”, маланку та різні вечорниці, як у місті, так і на провінції.

При „Чорноморю” існувала передстудентська організація („профуксія”) під назвою „Кубань”, у якій були зорганізовані учні вищих гімназійних класів, яких виховували у національному та корпоративному дусі. Шкільна влада забороняла учням бути членами таких організацій, і тому „Кубань”, як і всі інші в Чернівцях профуксії — діяли таємно, нелегально. „Кубань” була зорганізована на зразок „Чорноморя”, однак мала свої барви, власні герб, ключ,

статут і правильник. З огляду на таємний характер „Кубані”, кожний член мав своє псевдо.

При „Чорноморю” існувала секція студенток — „Гуртож Студенток при Українському Академічному Козацтві „Чорноморе”, яка на підставі окремого правильника мала свою автономію у рамках Козацтва. В 1930-их роках секція була дуже активною: організувала різні імпрези, як „Вечір народньої ноші”, „Вечір народньої вишивки”, „Український павільйон з вишивками і різьбою”, різні літні курси для селянських дітей і табори. Серед активних студенток секції були О. Щербанович, А. та О. Тарангул, М. Весоловська, М. Павлусевич, С. Хортік, А. Лазоряк, В. Кущірюк та інші. Секція тісно співпрацювала з іншими жіночими організаціями, зокрема з „Жіночою Громадою” та „Мироносицями”.

Під час Першої світової війни діяльність „Чорноморя”, як і всіх інших студентських організацій, була перервана. Члени козацтва взяли участь в українському перевороті в Чернівцях у листо-

На Маланчиному вечорі, влаштованому „Чорноморем”
в Укр. Нар. Домі в Чернівцях — 1936/37

паді 1918 р.; в 1919-му році соборно брали участь у боях за Українську Державу, у лавах Української Армії.

У 1923 р. „Чорноморе” відновило і посилило свою діяльність, і вже тоді мало 110 членів, а в 1934 році — 307.

В культурно-освітній ділянці „Чорноморці” були дуже активними: влаштовували різні доповіді та літературні вечори (про Олеся, Федьковича, Драгоманова й ін.), брали участь у театральному гуртку, студентському хорі, організовували по селах читальні та кооперативи, влаштовували курси українознавства для членів і нечленів; величним святом ушанували честь І. Франка, окремими імпрезами вшановували пам’ять і відзначали річниці Лесі Українки, С. Воробкевича, Ю. Федьковича,

О. Олеся, О. Кобилянської та інших. „Чорноморці” діпомагали видавати часописи „Зорю”, „Боротьбу”, журнал „Промінь”, взяли активну участь у відродженні української преси на Буковині у 1930-их роках. О. Мегединюк був першим редактором „Часу”; „Чорноморці” С. Никорович, В. Якубович та Я. Канюк стали ініціаторами видання журналу „Самостійна Думка”, Д. Квітковський, І. Григорович та Л. Гузар видавали тижневик „Самостійність”. Активну діяльність розгорнули члени козацтва по селах, організовуючи курси українознавства, драматичні гуртки та спортивні клуби.

„Чорноморці” допомогли організувати і розбудувати „Українську Народню Книгозбірню” — найбільшу громадсь-

Група учасників Шевченківського свята, влаштованого передстудентською організацією „Кубань” (при „Чорноморю”) в Чернівцях, у березні 1928 р.

ку бібліотеку українців на Буковині. Інтелігенція, міщани та селяни з усієї Буковини позичали книжки із Книгозбірні. Діяльністю в Книгозбірні відзначилися: В. Руснак, О. Мегединюк, Б. і Я. Сирецькі, В. Гоменко, Р. Шавло, Д. Яремчук, О. Щербанович, В. Кулишір та інші.

Дуже багато „Чорноморців” були активними членами в інших українських товариствах, як: „Народний Дім”, „Руска Бесіда”, „Українська Національна Партія”, „Буковинський Кобзар”, „Мужеський Хор”, „Український Театр”, „Довбуш” та інші.

Власний хор „Чорноморя” давав низку концертів у Чернівцях і по селах. Гідною уваги є участь хору „Чорноморя” у посвяченні монастиря у Хрешчатику та в урочистостях вшанування річниці смерті поета Сидора Воробкевича.

Члени „Чорноморя” Б. Сирецький, В.

Антонюк, А. Козак та Л. Гузар, відновили 1931 року Український Пласт на Буковині.

„Чорноморе” влаштовувало ряд академій, національних свят і літературних імпрез, присвячених визначним українським річницям і діячам. Спільно із „Запорожем”, „Чорноморе” влаштувало відзначення річниці Лесі Українки й виставило феєрію „Лісова Пісня”. „Чорноморе” урочисто відзначило річниці Воробкевича, Феедьковича та І. Франка. Імпреза „Чотири пори року” (Похід Святослава Завойовника на болгар, Свято Івана Купала, Весілля Тимоша Хмельницького з Локсандрою, Різдво в домі Мазепи з Кочубеями) та інсценізації: „Іван Вишенський”, „Богданова Слава”, „Конкістадори” і „Святовечірня казка” — були особливо успішними.

На початку 1934 р. „Чорноморе” святкувало свій 40-семестровий ювілеї, при

На Продовженому вечорі курсу танців „Чорноморя”, 1937 р. У першому ряді по середині провідник курсу, „Чорноморець” О. Венке, і представник братнього Козацтва „Запороже” (з ліва), та учасники курсів

участі великої кількості членів та багатьох студентських і громадських представників.

Стосунки „Чорноморя” із студентськими українськими організаціями були близькі, зокрема з Українським Академічним Козацтвом „Запороже”. Від 1929 р. ці стосунки поглиблились на ґрунті „Братнього Союзу”, оформленого у тому році окремим статутом і правильником. „Братній Союз” постав з метою співпрацювати якнайсніше у всіх проявах внутрішньої і зовнішньо-репрезентативної діяльності.

„Чорноморе” було членом „Комітету Українського Студентства Буковини” (КУСБ), „Союзу Українських Студентських Організацій в Румунії” (СУСОР), „Центрального Союзу Українських Студентів” (ЦЕСУС) та стояло в братніх стосунках із „Союзом Корпорацій Чорноморе”, до складу якого входили „чорноморські” корпорації зі Львова, Кракова, Варшави, Познання і Данцигу. В

1936 році у Львові відбувся конгрес усіх корпорацій „Чорноморе”, на якому був також чернівецький представник.

Зв'язки „Чорноморя” з чужинецькими студентськими організаціями диктувались і кристалізувались на базі національного наставлення. „Чорноморе” не мало жодних стосунків і не визнавало румунських студентських товариств: „Молдова”, „Буковіна”, „Жунімля”, „Арбороаса”, „Дачія”. Із польськими корпораціями, „Лехія” й „Огніско”, не утримували жодних зв'язків, панувало неприхильне до них ставлення. Із німецькими корпораціями — „Армінія”, „Тевтонія” й „Алеманія” — зв'язки були дружні, але неофіційні. „Чорноморе” визнавало німецьке студентське товариство „Франконія” і жило з ним у дружніх і офіційних зв'язках. Не було ніяких офіційних стосунків із міжнародними студентськими товариствами „Фідучія”, „Австрія” і „Готія”. Дружні зв'язки із жидівськими корпораціями

Чайний вечір, влаштований гуртком студенток при „Чорноморю”

2. V. 1936 р.

, „Гасмонея”, „Гебронія” і „Геатід” були знищені самими жидами в 1932 р., коли вони відмовилися засудити акт убивства сл. п. Симона Петлюри жидом Шварцбартом.

Через розбіжності статутово-організаційного характеру між деякими членами „Чорноморя” виникло в 1934 р. внутрішнє непорозуміння (не ідеологічне, — як дехто твердив), у висліді чого 5 членів були виключені з козацтва, а кілька вийшли добровільно (вони заснували лицарство „Залізняк”).

Внаслідок інциденту на святі Шевченка у березні 1937 року (коли один студент свистом запротестував проти співу румунського гімну), румунська влада заборонила діяльність усіх у Чернівцях існуючих українських організацій. Однак, до червня 1940 року, коли СССР зайняв Буковину, „Чорноморці” працювали далі, хоча їх діяльність була таємною.

„Чорноморці” були також членами ОУН.

„Чорноморе”, і взагалі українське студентство на Буковині було заангажоване та широко віддане загально-суспільній праці, що призвело до занедбання студентсько-видавничої ділянки. Цим пояснюється відсутність достатньої кількості записаних документів про існування й діяльність українського буковинського студентства. Тому поза межами Буковини відомості про її студентство не завжди точні і дуже обмежені.

Головними прикметами студента-„Чорноморця” були сурова дисципліна і карність. Виконання покладених обов’язків вважалося самозрозумілим. За національну зраду, до якої зараховували й видавання себе за неукраїнця, а також одруження з чужинцями, — карали найтяжче („*shas summa cum infamia*”); до того долучувався загальний бойкот. У цьому полягає ще одна неза-

Група „Чорноморців” в Укр. Нар. Домі в Чернівцях. Від ліва — сидять: І. Лакуста, О. Кміцикович, В. Да., О. Л., В. Да.; стоять: Д. Демуряк, В. Карбулицький, М. Чередарик, В. Я., проф. Е. Ліпецький, Х. К., О. Лакуста, О. Венке, В. Гідай, І. Радомський

На Продовженому вечорі курсу танців — 30. I. 1938 р. — відштовхованому братніми Козацтвами „Чорномор” і „Запороже”. У першому ряді по середині провідники курсів від „Запорожа” і „Чорноморя”, та учасники курсів. На стіні герби „Запорожа” і „Чорноморя”

перечна велика заслуга „Чорноморців” вживання заходів, щоб зберегти від денаціоналізації вартісних, але нестійких одиниць.

Не зважаючи на буковинську відданість загально-українським справам, що не раз переходила у самопожертву (як, наприклад, під час Візвольних Змагань), „Чорноморцям” не завжди вдавалося утримувати відповідні зв’язки і співтворити загально-українські вартості, — через вплив зовнішніх чинників, зокрема заборону збоку румунської окупаційної влади. Коли ж тільки обставини дозволяли, „Чорноморе” сдалося із Соборною Україното. У хуртовині Другої світової війни немало „Чорноморців” поклали свої голови на вівтар Української Соборності. Не знаємо імен усіх тих, які згинули у боротьбі проти окупантів у 1940-1945 рр. Відомо, що багато „Чорноморців” полягло від большевицьких і румунських злочинних рук,

немало було замордовано гестапом у Києві, Миколаєві та ін. (Ю. Дідів, Б. Сирецький, В. Антонюк, В. Баранецький, Т. Панчук, А. Суховерський, М. Тарко,

Наукова конференція в НТШ — Нью Йорк, 29. V. 1960 р. „Чорноморець” В. Гідій виголосив доповідь на тему: „Історія укр. студ. руху на Буковині”

Представники братніх Козацтв „Чорноморя” (по середині: старший В. Гнідий) і „Запорожа” (з права: старший юнаків І. Суховерський) в дорозі на Шевченківську Академію, 1936 р.

В. Кулишір та інші) полягли за Україну, їхні імена записані золотими літерами в книзі нової історії України. Вони не тільки принесли славу „своєму” „Чорноморю”, але й пожертвували життя для своєї Батьківщини, згідно з „чорноморською” присягою та з „чорноморським” кличем „Честь, Україна, Товариськість”.

Зпоміж „Чорноморців” вийшло бага-

Представники братніх Козацтв „Запорожа” (від ліва: старший Назарій Данилюк) і „Чорноморя” (поруч старший юнаків Отто Венке) йдуть на Шевченківський Концерт, 1937 р.

то здібних людей, які займали і ще й нині займають важливі позиції в українському культурному, релігійному, мистецькому, науковому та громадському житті. Для них „чорноморський” клич був і залишився дорогим. Зелена Буковина, як вужча їхня Батьківщина, гордиться своїми синами — визначними громадянами, колишніми студентами-„Чорноморцями”.

I. M. Новосівський

ДЕЦО З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ
СТУДЕНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ МОІХ ЧАСІВ
(С п о г а д)

Мені здається, що про студентське життя при Чернівецькому університеті — від початку його існування — можна загально сказати, що воно віддзеркалювало змагання за політичний вплив на Буковині. У своїй основі студентські організації діяли на базі національного принципу. Напередодні Першої світової війни тут існували — крім українських — німецькі, румунські, жидівські й польські студентські організації, при чому, між українськими, німецькими й

румунськими студентами йшло змагання за політичний вплив на Буковині. Німці виступали, як представники імперської влади, що несла „культуру” на схід, а українці й румуни як представники від віків осілих на Буковині народів, які, покликаючись на історичні традиції, боролися за свої політичні права на цій землі. Поляки й жиди не мали таких аспірацій. Однак, перші мріяли і стриміли до відновлення польської історичної величині, з її кордонами на

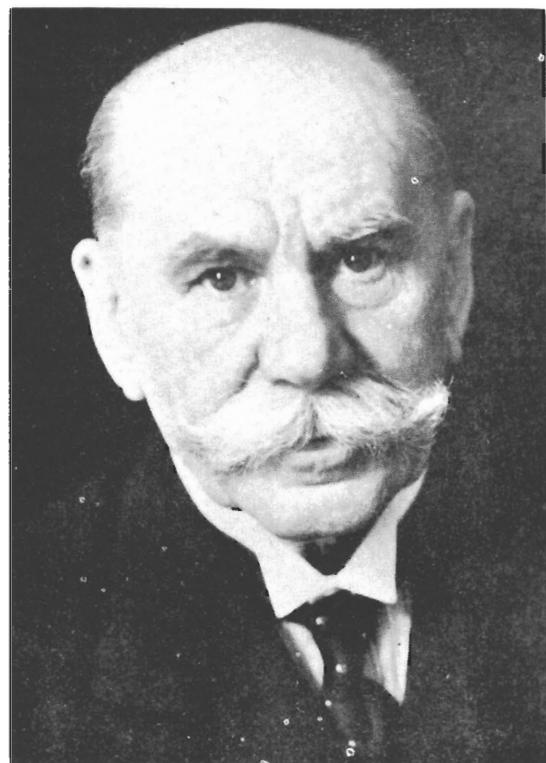

українських етнографічних землях, а жиди змагалися за своє культурне самовизначення та, спільно з німцями, за культурну домінацію на Буковині. Оце, в загальному, був той ідейний клімат, у якому розвивалося студентське життя в буковинському університетському центрі — Чернівцях. Такий розвиток студентського життя був слідний на кожному кроці.

Мабуть найважчим був змаг українського студентства, яке фактично самотужки мусіло починати від кристалізації власної національної свідомості, щоб потім перейти від національного до політичного освідомлення. Українське студентство, організоване в своїх студентських товариствах, склало близьку й іспит перед українською спільнотою. Можна з повною відповідалістю сказати, що в прокладанні шляхів українського відродження на Буковині українське студентство йшло завжди в авангарді. Воно ж перше вимело московіфільство із свого першого студентського товариства „Союз”; українські студенти одні з перших загорілись і ширili ідеї української соборності, і коли вибила слухна година — здійснювали її зі збресю у руках. Констатуємо факт, що на Буковині, від часу появи українського організованого студентського життя, не з'явилося більше гакманів, томашуків, морарів чи рептів, які, покинувши свою українську стріху, поїхали б у п'єтично-український табір і звідти проїхали б ворожу українському народові політичну діяльність. Українське організоване студентство, як передова верства української спільноти на Буковині, скоро віднайшло себе й свою українську свідомість та неслової у гущі народніх мас.

Належати до студентського (або, як колись називали, до академічного) товариства уважалось певною гідністю, осягом щасливого юнака, який, дøбившись після матурального іспиту „атестату зрілості”, мав право вписатись на університетські студії, отже належати

до студентського товариства. Це був успіх не тільки в засвоєнні вимаганої шкільної програми впродовж 8-річної науки, але для більшості української молоді це був вислід 8-річної боротьби з матеріальними нестатками, недоживлюванням, зокрема для учнів з віддалених від школи місцевостей. Українська спільнота на Буковині — це „мужицька нація” з тоненьким прошарком робітництва по містах і містечках, кільканадцять десятків священиків та кілька сот учителів і дрібних урядовців. Може за винятком священиків, — усі відчували економічні нестатки, усім було важко утримувати своїх дітей у середніх і вищих школах. Не дивно, що після 8-річної важкої успішної пропри для кандидата на „академіка” справді за-

Голова й почесний член студ. тов. „Союз”, видатний український науковець, політичний і культ.-громадський діяч Буковини, акад. проф. д-р Степан Смаль-Стоцький

служено приходив „чарівний” час студентського життя.

У чернівецьких середніх школах (реальних і класичних гімназіях) частина середношкільників уже в останніх двох шкільних роках належала до таємних середньошкільних організацій, до прихильників тієї чи іншої студентської організації. Після „матури” вони, немов автоматично, вступали до своєї, ще раніше вибраної, студентської організації.

Але поза Чернівцями вплив студентських організацій на гімназійну молодь був слабий. Коли я, перед ліквідацією української державної гімназії у Вижниці, проходив там сьому класу, у нас не було мови про гуртки прихильників того чи іншого студентського товариства — хоча учнями гімназії в той час

Почесний член студ. тов. „Союз”, визначний український політичний і державний діяч, посол Микола Василько

(за винятком кількох жидів) були виключно українці.

**

Десь у вересні або жовтні 1921 р. румунська влада зліквідувала українську гімназію у Вижниці (щоб через кілька місяців відкрити на її місці румунську). Тоді я перейшов, як „осьмак”, до єдиної ще вціліої української гімназії в Чернівцях. Отож, останній рік гімназії і матуру прийшлося мені проходити в Чернівцях — осідку студентських організацій. Тоді я вже мав нагоду докладніше придивитися до студентського життя. У той час діяли три українські студентські організації: „Союз”, „Запороже” і „Православна Академія”. З членами кожної з них прийшлося мені жити спільно, навіть в одній залі, в Бурсі ім. О. Ю. Федьковича. Мушу зазначити, що кожний із моїх тодішніх співмешканців-студентів, у відношенні до нас, гімназистів, був дуже коректним. Їх стосунки між собою були дружніми, а наші до них шанобливими. Таким чином ці взаємовідносини не давали нам, „осьмакам”, підстав до перезваги у виборі того чи іншого студентського товариства. І ніхто з них не старався нас вербувати.

Але незабаром після приїзду до Чернівців та докладнішого ознайомлення з нашими чернівецькими колегами по класі, хтось із них повідомив мене довірочно, що десять там у когось із „осьмаків” збирається гурток довірених друзів на нараду, і просив мене також прийти. Виявлене довір'я і цікавість послали мене туди. Я вийшов задоволеним із тих сходин: вони мали на меті лекцію та дискусіями поширювати й поглиблювати наш національний і моральний світогляд. Ми групою почали відвідувати цікаві доповіді, які часто відбувалися німецькою мовою з німецькими й жидівськими доповідачами. Цікаво, що до цієї нашої групи належали колеги, які після матури всі приступили до „Союзу”, жоден до „Запорожа”. Це пояснюється тією обставиною, що

наші колеги-симпатики „Запорожа” вже мали свій таємний гурткок, „Пороги”, а тому їх не було в нашому гуртку.

**

Під будинком Української гімназії, де працювала матуральна комісія, звичайно ждали на вислід іспитів, крім членів родини кандидатів, також представники студентських товариств, щоб своїм симпатикам-кандидатам передати товариські відзнаки: „ленту”- стрічку („Союз”, „Православна Академія”) чи ленту й шапку („Запороже”). І добре попрацювали ноги деяких щасливих матурантів, новоспечених „академіків”, того й наступних днів: він обігав важливіші вулиці міста, щоб показатися публічно, перед одними почванитися, а декого може і вколоти своїм новим „струсом”...

Не можна сказати, що за моїх часів

єдиним мотивом постанови кандидата приступти до того чи іншого студентського товариства була ідейна сторінка, програма даного товариства. Багатьох кандидатів вабили лиск барвів та помпезність колективного виступу товариства перед громадою, зверхні форми його життя, щоденна поведінка членів у стосунках між собою та по відношенні до посторонніх осіб. Мабуть одним із важливих мотивів такого рішення було те, куди саме приступить мій найсердечніший товариш із шкільної лавки або колега-передовий учень, до якого я завжди мав найбільше довір’я і пошану.

Ніколи перед приступленням до студентського товариства я не цікавився його статутом і „статутовою метою”. Про завдання і мету товариства робив висновки на основі щоденних спостережень з діяльності його членів, їх індигі-

Група арештованих румунами „Союзантів” (позашне „сточників”, а потім „чорноморців”), з членами „Комітету допомоги арештованим”. Світлина зроблена після вищущення арештованих на волю (1923 р.).

„Чорноморці” (від ліва): Іван Клім, Степан Кавуля й Прокіп Флоря

відуальних чи колективних виступів у громадському і приватному житті, а навіть молодечих вибриків окремих його членів. Вже тоді в мене виробилася пошана до студента, скромного і стриманого навіть у стосунках із сірою людиною, до студента, якийуважав своєю основною метою студіювати, себто набувати, поширювати й поглиблювати знання.

Ідеологія всіх українських студентських організацій була українська-державницька й всеукраїнська-соборницька; статутова програма зформульована ще в передвоєнних часах австрійської конституційної свободи, культурної автономії для всіх національних груп Буковини.

У новій румунській дійсності таємна поліція пильно слідкувала за діяльністю українських студентських організацій, бо вона була не тільки значною перешкодою румунським плянуванням безоглядного й цілковитого зрумунщення буковинських українців, але й політично самостійницькою. Про заснування нових українських студентських товариств важко було й думати. Румунська влада шукала найменшого приходу, щоб зліквідувати існуючі та заборонити заснування нових.

Деякі українські студентські організації, засновані до румунської окупації, після закінчення війни не діяли, але правно існували, бо їхню діяльність

можна було відновити без окремого на це дозволу (за винятком формальностей, пов’язаних із винятковим становом). Тому, після закриття одного українського студентського товариства, його членам не лишалось іншого виходу, як робити заходи для відновлення нечинного й продовжувати в ньому діяльність зліквідованого т-ва, вкладаючи у відновлене товариство свій власний зміст.

**

Наприкінці червня 1922 р. я склав іспит зрілості і того ж дня, разом з іншими колегами, був оздобленим „союзанською” лентою, як ознакою принадлежності до цього студентського товариства.

Студентське життя в товаристві, внутрішній побут у сім’ї товариства, формувався не тільки на основі статуту, а значною мірою і на основі міжнаціональних стосунків студентства Чернівецького університету. Буковинське студентство, яке становило завжди абсолютну більшість у Чернівецькому університеті, було національно найбільше зрізничковане, з чіткими національними програмами. Не знаємо в Чернівцях, у той час, студентської організації з партійно-політичною програмою. Тому, що румунські студентські організації ставилися вороже до українського національного відродження на Буковині, а всю

„Чорноморці”-брати й сестра (від ліва): Ярослав, Ольга й Роман Кміцекевич. Ольга Карбулицька померла від бомб у 1944 р.

Буковину вважали виключного доменою румунського народу, українські студентські організації не могли бути з ними в дружніх стосунках. Стосунки із студентськими організаціями інших національних груп залежали від їхньої коректності з українськими студентськими організаціями, від об'єктивності і лояльності до українців, українського питання взагалі, а буковинських українців зокрема.

Першого року за моого членства у студентському товаристві його діяльність була обмеженою. У зв'язку з гострим публічним виступом „союзанця” В. Бочури та інших проти румунської окупації Буковини і її брутальної політики супроти буковинських українців, з вимогою влаштувати плебісцит на Буковині, — румунська влада восени 1922 р. заборонила діяльність цього товариства. Керівники т-ва мусіли шукати шляхів для легалізування діяльності під іншою назвою. Відновили доти нечинне товариство „Січ” і я, спільно з усіма іншими членами забороненого „Союзу”, став членом відновленого т-ва „Січ”. Але й під товариством не проіснувало довше одного семестра: його стрінула доля „Союзу” за „вияв нелояльності” його членів супроти румунського окупанті. Тоді прийшлося вітновити неактивне в той час академічне козацтво „Чорноморе”, і знову ж усі „січовики” ввійшли в це товариство.

Але діяльність у студентських товариствах була обмежена цього року ще й через інші обставини. Здається в грудні 1922 р. в Чернівецькому університеті місце виступи румунських студентів проти жидівських, з метою не допустити останніх на виклади і з вимогою до уряду унормувати допущення в університет обмеженого числа жидів. Під час цих розрухів побито також деяких українських студентів В. Руснака та ще когось. Виклади в університеті припинились (мабуть за вийнятком викладів на теологічному факультеті), відновлено їх аж весною наступного ро-

ку. Позамісцеві студенти, не зв'язані працею у Чернівцях, порозідились додому.

Діяльність у товаристві пожвавилася аж із відновленням „Чорноморя”. У мій час (1922 - 1926 рр.) домівка „Союзу”, „Січі” й „Чорноморя” приміщувалася при вулиці Йосифа ч. 1, віддаленої на 2-3 хвилини ходу від Українського Народного Дому. Згодом домівку („кіш”) „Чорноморя” перенесено до будинку Українського Народного Дому.

„Чорноморе” було „б'ючим” товариством, але від самого початку його відновлення ота „б'ючість” (поєдинки на шаблі та ін.) не вважалася обов'язковою для членів, які того не бажали. При товаристві була, одержана у спадок від „Союзу” й „Січі”, пребагата книжковим фондом бібліотека, яка згодом виділилася в окрему одиницю під назвою „Українська Народня Книгозбірня”, обслуговувана переважно „Чорноморцями”. У домівці „Союзу”, „Січі” і „Чорноморя” приміщувалася в той час редакція й адміністрація журналу „Промінь”. головним редактором якого та більшість співробітників були „Союзанцями”, а пізніше „Чорноморцями”.

Члени щоденно відвідували домівку (кіш) товариства, утримували між собою постійний зв'язок за допомогою „Записної книги”. Прибувши до домівки, кожний член заглядав у ту книгу зв'язку — чи нема якогось доручення від старшини або якогось іншого колеги, чи не викликає хтось на побачення в означенному місці й часі, коли припадає на тебе чергування в домівці, тощо. І ти викликав цим шляхом, кого потребував, з ким не вдалось стрінутися в домівці чи в університеті. В домівці ми обмінювалися думками, цікавими новинами дня, дискутували на наукові чи інші теми, переглядали нові газети, передплачувані товариством, вибиралі книжки для читання; дехто, бувало, пограв 1-2 партії в шахи, а може й повправлявся трохи шаблею і виходив на вечір до „Студентської хар-

чівні" або на свою квартиру, для продовження щоденної програми. В прикий час у домівці можна було навіть переночувати, при чому стіл служив за ліжко, а книжки за подушку. Я сам не раз користувався такою вигодою...

У домівці товариства часто відбувалися доповіді („реферати“) з дискусіями, з участю членів і гостей. Вони відбувалися у вечірніх годинах робочих днів, бо частина студентів виїздила на суботу й неділю в села. Теми доповідей — після вибору доповідача — були з різних ділянок знання, найчастіше з українознавства. Мені пригадується, наприклад, доповідь про меркантелізм і фізіократів з історії політичної економії. Я сам виступав з доповіддю у „Чорноморю“ про „Козацьку революцію 1648 р.“. Багато доповідей було присвячено життю і творчості українських письменників на відзначення річниць

їх народження, смерти чи виступу на літературному полі.

Добір українознавчих тем був також вимогою часу, бо ці дисципліни румунський окупант повикидав з програм середніх й вищих шкіл. Катедру української мови й літератури в Чернівецькому університеті було скасовано (зберегли тільки церковно-слов'янську мову і славістику). Українським студентам залишалось доповнювати свої знання з українознавства самовихованням. Тому такі доповіді в студентських товариствах допомагали поширювати наші національні знання. Такі доповіді були корисними для молодих студентів ще й тому, що статут „Чорноморя“ (а також і „Запорожа“) вимагав для переходу із стану юнака в стан козака складення перед окремою козацькою комісією козацького іспиту, при якому найбільшу увагу кладено власне на укра-

Продовжений вечір курсу танців „Чорноморя“ в січні 1934 р. На світлині учасники курсів — „Чорноморці“, „Запорожці“ та українські дівчата. Метою курсів було затримувати українських дівчат в українському оточенні

їнознавчі предмети: історію і географію України та історію української літератури.

Виступати з доповідями був зобов'язаний кожний член товариства.

За моого перебування в Чернівцях, у „Чорноморі“ не сталося жодних особливих подій, хіба що в 1923 р. представ виходити „Промінь“ через цензурні загострення, нестачу грошей. Немалу ролю в тому відіграв виїзд головного редактора, якому не давав спокою румунський окупант за відвертий виступ на українському вічі в Чернівцях літом 1922 р. з обвинуваченням румунської влади в ліквідації українського шкільництва, придушенні українського національно-культурного розвитку на Буковині та в загальній денационалізаційній політиці супроти нерумунського населення Буковини. Це віче мало звернути увагу світу на румунське беззаконня супроти українського народу в Румунії. Такі протести були прикими для румунської влади, бо Румунія була зобов'язана міжнародною умовою пробереження права вільного національно-культурного розвитку національних меншин.

Крім доповідей, товариство влаштовувало щонайменше раз на рік студентські вечорниці з танцями і студентські „комерси“. На студентських вечорницях збиралася, звичайно, українська еліта Буковини, а зокрема батьки зі своїми підрослими дочками.

Відзначення національних пічниць, до яких зараховувано також Шевченківські аудиторії, річниці чи ювілеї письменниці Кобилянської, Фед'ковича, Олеся та ін., за моїх студентських часів відзначали здебільшого спільними силами з іншими студентськими й громадськими організаціями. Так Вечір, присвячений творчості О. Олеся (з вечорницями), влаштовано спільно з „Запорожем“ (доповідь про творчість поета виголосив „Чорноморець“ Опанас Новосівський). 60-річчя з дня народження письменниці О. Кобилянської відзна-

чили спільно з „Запорожем“ та іншими українськими організаціями. Приявну на залі (в Українському Народному Домі) Ювілятку від „Чорноморя“ вітав його голова, В. Руснак.

За моїх студентських часів стосунки „Союзу“ й „Чорноморя“ з „Православною Академією“ були дружні, але цього товариства скоро нестало: у тогочасній румунській дійсності йому не було життя. Товариство зліквідували, а українські студенти-теологи вступали в члени інших українських студентських товариств, зокрема до „Чорноморя“.

Стосунки „Союзу“ й „Чорноморя“ з академічним козацтвом „Запороже“ були колегіяльними, а від часу створення між „Чорноморцями“ й „Запорожцями“ „Братнього Союзу“ — дружніми.

Але необхідно наперед застерегтись, що і за моого часу, і передше причиною захмарених чи холодних інколи стосунків між українськими студентськими організаціями не були ідеологічні розходження. На мою гадку, це траллялося тільки через особисті непорозуміння між окремими членами, нездорову ревалізацію, молодечу буйність, дрібні амбіції надмірних індивідуалістів та палку, вибухову і неврівноважену вдачу окремих осіб. Вибрики й неврівноваженість окремих осіб з різних українських студентських товариств, очевидно, могли мати деякий вплив на стосунки між окремими товариствами, але вони ніколи не доводили до критичного пункту, бо в проводі українських товариств завжди знаходилися люди широкого кругозору і з глибоким почуттям громадської відповідальності. У зв'язку з посиленням румунського наступу на українське культурне й організоване життя та зміцненням румунізаційних заходів на Буковині, так зв. без журне студентське життя, з його можливостями молодечих вибріків пихувато-амбітних і запальних студентів, і так мусіло зникнути в лавах українського організованого студентства. Бо всім ставало ясно, що для українського народу в Ру-

мунії грядуть тривожні часи, які не дозволяють на вибрики, а вимагають об'єднаного і внутрішньо сконсолідованих фронту українського студентства, як свідомої і найбільш динамічної частини української спільноти. Такі консолідаційні ідеї, вже в 1922 р., лягли в основу першої надрядної студентської організації, КУСБ-у, що складалася з представників всіх діючих тоді в Чернівцях українських студентських організацій та мала координувати їхню діяльність, вигладжувати між ними і можливі непорозуміння. На такій основі у 1929 р. виник „Братній Союз” („Запорожа” й „Чорноморя”), який виключив будь-які тертя у стосунках цих братніх студентських організацій.

Варто згадати, що ні за моїх часів, ані згодом в українських студентських організаціях у Чернівцях не існувало питання віровизнань. У взаємовідносинах між членством ніколи не відчувалася різниці релігій, і на тій основі ніколи не виникали будь-які непорозуміння між членством. На церковних урочистостях, в яких українські студентські організації брали участь, їх членів зобов'язувало правило з'являтися *in corpore* в одній і другій церкві — оскільки відправи не відбувалися рівночасно. При цьому греко-католицькі чи православні колеги не відчували жодного накиненого примусу, також і збоку наших духовників ми не чули за-кідів чи застережень щодо цього. Взаємна зразкова толерантія й пошана в питанні віровизнання не давала приводу до відчуття упослідження чи вивищення якогось із них, а тому не могло бути покривджених та їх реакцій.

У пам'яті міцно закарбувалась картина з мого козацького іспиту, мабуть весною 1924 р. Іспит відбувався в домівці (на коші) „Чорноморя”. Мав починатись о 6 год. вечора, і я прийшов на іспит просто з викладів (семінаря) в університеті.

Іспит здавали четверо кандатів-юнаців, а сам іспит проходив у досить „офі-

ційній атмосфері”. Відчувалась певна віддалі між нами й екзамінаторами. Звичайно, це не давало приводу до осоловивого хвилювання, але примушувало напружити увагу і обдумувати іспитові питання. Ми складали іспит з історії і географії України, історії української літератури, статут і правильник товариства та правила двобою (за Болгером). Щоправда, я у ті правила не дуже-то вглиблювався, бо не належав до „б'ючих” (на той час у „Чорноморю” традиції „б'ючості” було відсунено на останній план, залишаючи на вибір кожному членові, чи він бажає робити вправи з шаблею). На це у мене не ви-

„Чорноморці” — члени Укр. Мужеського Хору в Чернівцях на Шевченківському концерті 8. III. 1936 р.

стачало часу. А тому й при іспиті на правила двобою екзамінатор не витрачав багато часу і не був особливо вимогливий. Все ж таки іспит тривав півтори-дів години. Опісля іспитова комісія залишилася в залі, для нарад і вирішення висліду іспиту, а нас піпрохали почекати в передсінку. Чекати довелось з півгодини. Була пізня пора. Моя „гойданка” в бурсі (вечеря, приготована з доморобних макаронів з квасолею) вже давно пропала, бо кухня закривалася близько 9 год. Я сказав про свою турботу спітвоваришам і „гойданка” стала об’єктом дотепів, заки нас викликали на проголошення висліду іспиту. Вислід ззвучав так: два кандидати склали іспит задовільно, а два повинні повторити іспит з географії України.

Того вечора я дійсно втратив „гойданку” в бурсі, але додому повертається з усіма правними передумовами стати

козаком: козацький іспит був уже заменою, а доповідь я зробив у товаристві ще раніше.

Мені не відомо, щоб у відновленому „Чорноморю” прийняття в юнаки чи перехід у стан козака відбувався з окремим церемоніялом-торжеством. Гадаю, що в „Чорноморю” взагалі звертали менше уваги на зовнішні форми, блиск і пишноту. Принаймні мій перехід у стан козака відбувся без жодного церемоніялу.

Але моїм „золотим” студентським часам приходив кінець. У 1925 р. я закінчив правничі студії з титулом ліцендіята прав і, після однорічних докторантських курсів, мусів підшукувати працю.

На початку жовтня 1926 р. я покинув Чернівці й виїхав у Басарабію. Так скінчилися мої студентські часи й моя участь в активному студентському житті „Чорноморя”.

DE BREVITATE VITAE

Gaudemus igitur, iuvenes dum sumus;
Post iucundam iuventutem, post mo-
lestam senectutem
Nos habebit humus, nos habebit humus!

Vita nostra brevis est, brevi finitur,
Venit mors velociter, rapit nos atrociter,
Nemini parcetur.

Vivat academia, vivant professores,
Vivat membrum quodlibet, vivant mem-
bra quaelibet,
Semper sint in flore!

Vivant omnes virgines faciles, formosae,
Vivant et mulieres, tenerae, amabiles
Bonae laboriosae!

Pereat tristitia, pereant osores,
Pereat diabolus, quivis antiburschius,
Atque irrisores!

ДЕКІЛЬКА ОСНОВНИХ ДАНИХ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО РУХУ НА БУКОВИНІ

Історія українського організованого студентства на Буковині починається із заснуванням університету в Чернівцях. Закон про заснування цього університету появився 31. 3. 1875 р., а його святочне відкриття відбулося 4. 10. 1875 р. Того ж самого дня зроджується в українських учасників святкування ідея заснування в Чернівцях першого українського студентського товариства. Ця ідея завершується 22. 10. 1875 р. приняттям статуту товариства „Союз” та передання його до затвердження владі.

Діяльність новоствореного товариства — як на тогочасні обставини — була досить широка, а всі члени всюди видавали себе „русинами” для виявлення й підкреслення факту наявності на Буковині українського народу та що Буковина не є — як тоді всюди твердили румуни — виключно „волоською” діменово.

Але, в загальному, товариство від самого початку знайшлося під впливом московськілів. Національно свідомим елементам, народовцям, приходилося зволити з ними важку й вперту боротьбу. Аж у 1879 р. народовцям під проводом студента Степана Смаль-Стоцького вдається взяти верх у проводі товариства і від тоді запановує там україnofільський лух. Москвофіли пробували ще раз, у 1888 р., опанувати провід товариства, а коли їм це не вдалося, вони засновують своє окреме студентське товариство „Буковина” (від 1894 р. під називою „Карпатія”), яке однаке не відігравало в організованому студентському житті Буковини жодної поважної ролі.

У половині 90-их років у „Союзі” приходить до змагу між народовецькими й радикальними елементами. Кромі того виринає спір між прихильниками і противниками дуелів на шаблі — спір, який вирішується 2. XI. 1899 р. постановою,

яка вважає поєдинки „варварською” практикою, а тому неморальною, — із загрозою проти її порушників виключенням з товариства.

У 1900 р. виринають у „Союзі” регіоналістичні тенденції. У наслідок цих нездорових нуртувань та незадовільної праці в товаристві, частина „Союзанців” виходить з товариства й засновує нове студ. товариство „Молода Україна”. Нове товариство відразу проявило жваву діяльність і тим здобуло собі багато симпатій. По якомусь часі стихає боротьба між „Союзом” і „Молодою Україною”, ѹ обидва товариства на ліквідаційних загальних зборах від 27. 10. 1902 р. засновують спільне студ. товариство „Січ”. Але незадовго приходить у „Січі”, на тлі земляцтва, до нового тертя і частина „автохтонів” виступає із „Січі” та з початком 1904 р. відновлює старе товариство „Союз”. За традиції „Союза” почався тепер спір між „Січовиками” і „Союзанцями”, бо товариство „Січ” уважалося законною преемницею традицій первісного „Союза”. Після двохрічного змагу між „Січею” і „Союзом” приходить між ними до порозуміння і від того часу обидва товариства діють у згоді й на зовні виступають у доброму порозумінні.

**

Українські студенти теологічного факультету спочатку не мали свого професійного товариства. Таке товариство мали румунські богослови й заманювали туди й українських богословів. Українські богослови приступали тоді до загальних українських студентських організацій. Аж у 1907 р. українські студенти-богослови засновують у Чернівцях своє богословське товариство „Православна Академія”, яке до вибуху Першої світової війни розгорнуло було широку й плідну товариську діяльність.

Його праця була сповільнена, а то й цілковито притихла під час воєнного періоду. Товариство відновило свою діяльність після закінчення війни, але в румунській дійсності не було йому довгого життя.

**

Від початку існування університету в Чернівцях не всі українські студенти гуртувалися в українських студентських товариствах. Деякі з них, захоплені близьком „буршівських” товариств німецького зразку, з браку таких українських, вступали до чужих студентських корпорацій, як „Австрія”, „Готія”, тощо. Щоб задержати українських студентів у рідному середовищі, створюється у 1907 р. перша — взагалі — українська студентська корпорація — „Запороже”, яка до чужої „буршівської” форми вливає український зміст, українські козацькі традиції, що надавали їй сутінок український характер.

Але ця корпорація спочатку не мала законного оформлення. Таке оформлення приходить аж 10. V. 1910 р., коли було прийнято статут Козацтва й обрано його старшину. Його появу стрінули інші українські студ. організації — зокрема ті, що вважали поєдинок „неморальним” — не конче прихильно. Але „Запороже” не обмежувалося тільки корпораційними практиками. Воно від самого початку свого існування проявляло й громадську роботу так у Чернівцях, як також у селах і містечках Буковини.

Кілька літ після засновання „Запорожа” у рядах його членства виникає незадоволення деякої його частини. Незадоволені виступають з товариства й 21. 12. 1913 р. засновують нову українську студентську корпорацію „Чорноморе”, з подібним до „Запорожа” статутом, але з блакитно-жовтими барвами стрічки (ленти) і шапки. Але ця нова студентська корпорація до вибуху Першої світової війни не мала ані часу, ані можливості розгорнути ширшої діяльності.

Вибух війни в 1914 р. і кількаразна окупація Чернівців московськими військами перериває діяльність всіх студентських товариств у Чернівцях. Більшість членів українських студентських товариств знайшлися на воєнних фронтах, а потім на Українській Визвольній Війні. Багато з них склали свою найвищу жертву в обороні Рідної Держави, а решта — коли встояли не було сили — вернулися на університетські лавки, щоб там кувати духову зброю в обороні Батьківщини.

У 1919 р. відновлюють свою діяльність, вже в румунській дійсності, товариства „Союз”, „Запороже” і „Православна Академія”. Але „Союз” міг проіснувати всього два роки. У зв'язку з виступами його членів проти румунської окупації Буковини та проти румунізаційної політики по відношенні до українців, румунська влада осінню 1922 р. заборонила його діяльність. Тоді члени забороненого „Союза” роблять заходи до відновлення не чинного тоді товариства „Січ”, а по його відновленні in согреє приступають до нього. Але й це нововідновлене товариство проіснувало не-більше півроку, бо його стрінула доля „Союза”. Тоді з початком 1923 р. подібними заходами відновлюється нечинне Козацтво „Чорноморе”, і знову всі „Січовики” приступають у члени відновленого „Чорноморя”.

Але реактивоване Козацтво „Чорноморе” спочатку оставало корпорацією більше по назві, бо насправді від його реактивування продовжувались у ньому традиції „Союза” й „Січі”, панував тут дух цих останніх двох. Можна сказати, що тепер ідейний напрям „Чорноморя” був немов синтезою ідейних напрямків колишніх „Союза”, „Січі” й „Чорноморя”. Колишня заборона дуелів у „Союзі” втратила силу, але водночас і суто корпораційні практики були небов'язковими для членів, які того не бажали .

**
у 1922 р. чернівецька Консисторія, на

вимогу румунських студентів-богословів, розв'язала українське богословське товариство „Православна Академія”, а більшість її членів приступила до інших діючих тоді українських студентських товариств.

У січні 1925 р., після трусу переведенного румунською поліцією у домівці „Запорожа”, заборонено діяльність цього Козацтва. Його члени роблять заходи для заснування нового товариства й здійснюють ці заміри заснування 18. 10. 1928 р. українського культурно-спортивного товариства „Роксолянія”, для якого взято статут „Запорожа”. Але ректор університету відмовився затвердити товариство. Та вже в грудні того ж року „Запорожцям” вдається зареєструвати Козацтво „Запороже” з попередним його статутом і товариськими барвами, але з випущенням у назві товариства кваліфікативу „академічне”.

З початком 1929 р. складено між Козацтвами „Запороже” й „Чорноморе” Братній Союз для координації праці та спільних виступів й акцій в українських загальних справах. Від тепер їх взаємини й співпраця проходила дружньо і в добром порозумінні.

У „Чорноморю”, зокрема між двома світовими війнами, панувала дійсна свобода поглядів і толеранція переконань. Між „Чорноморцями” 20-их років дехто, як В. Руснак, І. Стасюк та інші, були соціал - демократичних переконань. Коли ж на Буковині, а зокрема між українським студентством, зріс український націоналістичний рух, „Чорноморці”— послідовники останнього—почали негодувати з приявности в товаристві

лівих елементів тимбільше, що після заборони в Румунії комуністичної партії між соціал-демократами скривались та-кож комуністи. На цьому тлі прийшло в 1934 р. до гострих виступів частини членів „Чорноморя”, ба навіть і складу старшини. Вони викликали членів лівих переконань на Козацьку Раду для виявлення їх наставлення до комунізму. Викликані на Козацьку Раду відмежувались від комунізму, і їх оставлено в спокою. Але по короткому часі їх знову викликано на Козацьку Раду. Більшість старшини спротивилися такому поступованию як суперечному статутові. Коли ж меншість не хотіла підкоритись, скликано Надзвичайну Генеральну Козацьку Раду, на якій кількох членів виключено з товариства за порушення товариської дисципліни й постанов статуту, а декілька інших подали заяви про виступлення з товариства. Вони разом створюють нове ідеологічно-націоналістичне товариство (лицарство) „Залізняк”.

У зв'язку з висвистанням членами лицарства „Залізняк” румунського національного гімну на Шевченківській Академії, румунська влада в березні 1937 р. заборонила діяльність товариства. Одночасно румунська влада заборонила діяльність також „Запорожа” й „Чорноморя”. Але фактично так „Запороже”, як і „Чорноморе” продовжували діяти аж до військової окупації Північної Буковини Радянським Союзом 28. 6. 1940 р. Від цієї дати про організований український студентський рух на Буковині не приходиться говорити.

Подав I. M. H.

*Інж. Зеновій I. Кохановський
Стара Хата, Данциг.*

ДО ПОЧАТКІВ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ 20-Х РОКІВ

Українська академічна молодь 20-х років по невдачах визвольних змагань не попала в зневіру, не стала спочивати по воєнних трудах та не зневірювалаась дуже невідрядними відносинами, що їх застала дома, повернувшись з війни. Вона зараз же включилася в боротьбу з окупантами, беручи участь у всіх ділянках громадського життя. А найважливіше те, що вона взялася пильно до науки, щоб набути якнайбільше знання і також тим дати відсіч ворогові, що наставився на повне знищення українського народу.

Коли польська глада замкнула двері високих шкіл перед українськими студентами, то вони, разом із українськими

професорами австрійських університетів, організують власні Українські Високі Школи: Університет і Політехніку у Львові.

Безустанна нагінка польської влади змусила ті школи зйті в підпілля, але брак матеріальних засобів привів їх по кількох семестрах до ліквідації.

Останній ректор Української Тайної Політехніки у Львові, інж. Лучків, видав у ректораті німецької Політехніки в Данцигу згоду на приняття наших студентів на дальші студії.

Данциг був тоді малою, самостійною державою під назвою „Вільне Місто Данциг“. А що більшість населення була німецька, то й правління було в ру-

Група членів укр. студ. корпорації „Чорноморе“ — Данциг. 1933 - 1934 рр.

ках німців. На підставі повоєнних договорів, громадяни Польщі не потребували пашпортів на виїзд до Данцигу. Це влегшувало виїзд нашим студентам, бо інакше ім важко було б одержати пашпорти за кордон.

Так впродовж 1923 р. число українських студентів в Данцигу зросло з 4-ох до 130. За традицією вони зорганізували своє станове, студентське товариство „Основа”.

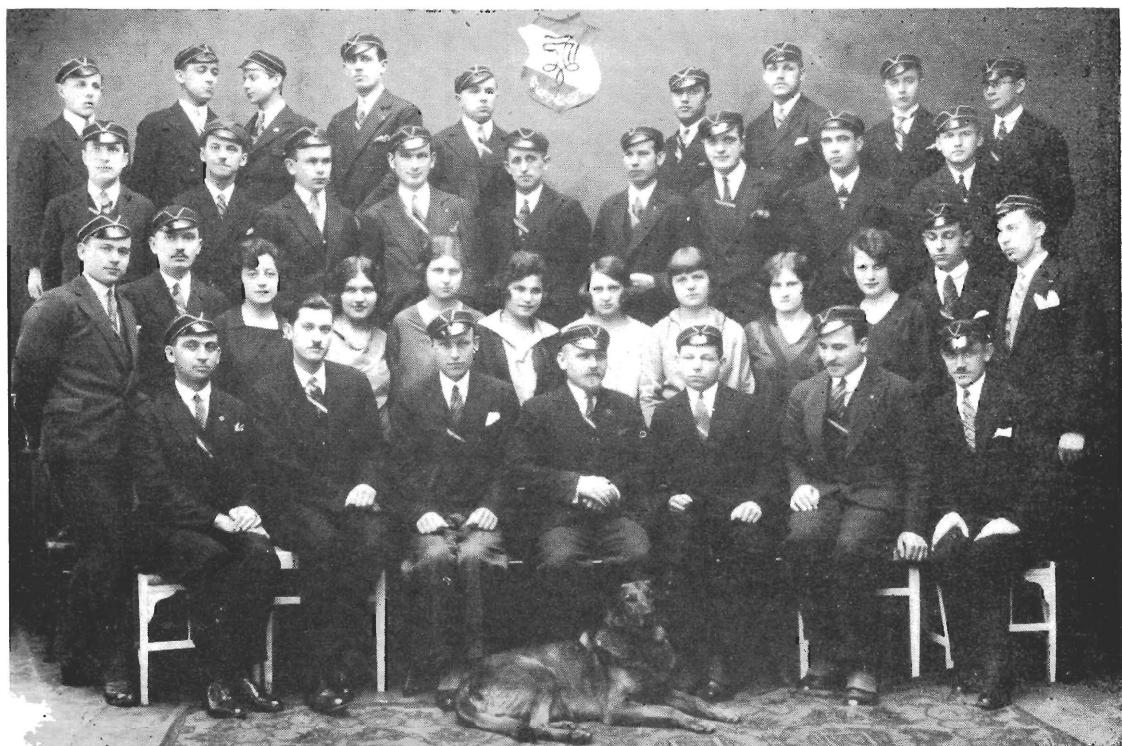
В тому часі на терені Данцигу діяв ще кунсульт УНР, Павлюк. Він і його дружина були справжніми опікунами наших студентів. Та на жаль, вони мусіли незабаром виїхати з Данцигу. Виїжджаючи, вони передали управі „Основа” свої зв'язки з данцигськими урядовими кругами. Ті зв'язки управа „Основи” використовувала для знижок і звільнень від шкільних оплат для незаможних студентів, а також і в різних інших справах, як: військового вишколу на-

ших студентів, помочі нашим пілітично заангажованим в переїзді за границю, тощо. Всі ті справи полагоджувались строго довірочно.

Початково в „Основі” життя плило спокійно. Згодом прийшло до більших потрясень на політичному тлі.

Безвиглядність для українського інженера знайти працю не тільки в Галичині, але й у Польщі, через переслідування поляками, спрямовували увагу багатьох наших студентів на Советську Україну. Там тоді починалась „відлига” НЕП-у, а це підсилювало їхні надії. Зрештою такі настрої були часті тоді у нас скрізь.

В „Основі” було декілька членів скрайно лірич переконань. Користуючись доброю для себе ситуацією, вони стали на терені „Основи” вести просовітську пропаганду. Через те почали псуватись добрі взаємини „Основи” з данцигськими урядовими і шкільними

Група членів укр. студ. корпорації „Чорноморе” в Познані. 1934 - 1935 р.

чинниками. З деструктивною роботою лівих не погоджувалась теж і група „Основян”. Щоб не брати на себе відповідальності за роботу лівих, вона носилась з думкою, організувати побіч „Основи”, студентське клюбове товариство. Зимою 1923-1924, на Загальних Зборах „Основи” виринула ця справа в повній гостроті. Опозиція до лівих поставила вимогу, щоб вони залишили свою політичну діяльність на терені „Основи”, або виступили з неї. Ліві обвинувачували опозицію, що вона хоче розбити „Основу” закладаючи нове українське товариство. Просоветська орієнтація серед членства, як також незорієнтованість, спричинилися до того, що внесок опозиції перепав, а внесок лівих, на виключення опозиції з „Основи”, перейшов. В додатку, на опозицію наложили ще й товариський бойкот.

Около 25 студентів опинились поза своїм становим т-вом „Основа”. Положення було досить складне, бо без приналежності до студентської організації

не можна було рахувати на знижку чи звільнення від шкільних оплат. Багатом грозило покинути студії. Але другого професійного українського студентського товариства з різних причин не можна було заложити. Тому за ініціативою Вол. Бачинського група виключених з „Основи” вирішила оснувати студентське клюбове товариство, на зразок німецьких корпорацій, що не зраджувало б перед чужинцями про роздор в українській студентській громаді. Це здійснено 10 лютого 1924 р.

Студіючи в місцевості над морем, ми пізнали, яке велике значення має для держави море, тому й назвали свою корпорацію „Чорноморе”. Нашими красками стали чорна і синя з золотими берегами, а студентська шапка була чорна, дещо зреформована мазепинка. Наш Улад створили ми самі, не базуючись на місцевих чи інших корпораціях. Членство ділилося на лицарів і новиків. Пізніше поширило членство ще „Старою Хатою”. Управу творили три

Група членів укр. студ. корпорації „Чорноморе” в Кракові

.члени і Старший новиків. Кожний з членів мав якусь функцію. Ділове і товариське життя провадилося на вічах, конвентах і комерсах.

Все це було новістю для нас. Коли зважити, що в нашій групі були студенти різних політичних, самостійницьких переконань та навіть досить різного віку, то ті новості спершу сприймались різно. Але з часом державницьке ставлення справ тісно споїло групу.

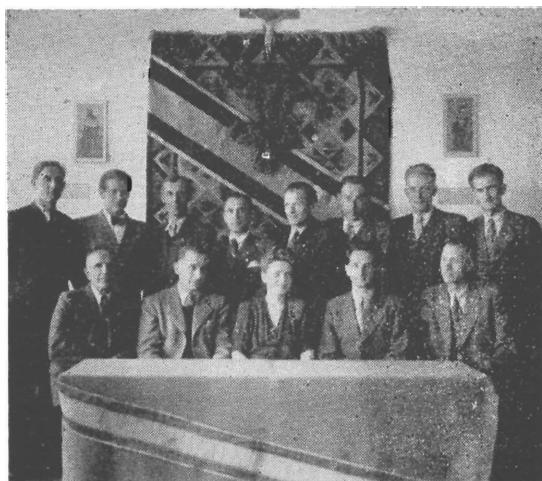
Важко було вимагати від студентів інженерних ділянок, щоб вони добре визнавались у питаннях ідеології. Все ж таки державницьку ідеологію треба було поглиблювати. Для того ми звернулися до таких знавців, як Юрій Липа, Василь Кучабський, Богдан Кравців та інші. Вони стали не тільки симпатиками, але і двигунами нашої ідеї.

Велику піддержку давали нам також наші посли і сенатори. Вони відвідували нас, навіть групами, коли ми запрошуvalи їх на наші ювілеї та святкування. При тому відвідували теж ректора і представників данцігської влади, що якоюсь мірою заступало консулярну роботу і давало нам можливість вдержувати дальші зв'язки з місцевою владою. На наших святкових комерсах завжди були гості з ректорату, з професури і урядових афер та з багатьох за-приязнених українських і німецьких корпорацій. Було це добре форум для наших парламентаристів для пропаганди нашої справи.

Згодом й інші члени „Основи”, націоналістичного переконання, набрали охоти до корпораційної організації. Мали наглядний доказ, що корпорація зовсім не розбиває „Основи”, а вносить великий корисний вклад у працю організованого студентського і громадського життя. Так постали потім при політехніці в Данцигу дві нові корпорації: „Галич” і „Зарево”. Це створило згодом для корпорації „Чорноморе” можливість повернутись до „Основи”, а українське студентське життя в Данцигу знову об'єдналось, хоч у відмінній формі.

Наші часті контакти з домом і з студентами інших університетів та наша діяльність, наш журнал і авторитетні спонзори, заохочують наших студентів до творення корпорацій по інших університетських центрах. Постає низка братніх корпорацій „Чорноморе” та інших по різних містах, наприклад, у Львові „Дніпр”, „Багряний Цвіт”, „Чигирин”, у Krakovі „Сян”, „Запоріжжя” і т. п.

Юрій Липа, захоплений ростом нового ордену, став його передовим будівничим. В часі своїх студій у Познані оснував він другу з черги корпорацію „Чорноморе”, при тамошньому університеті на переломі 1926/27. Він також став одним із основників корпорації „Чорноморе” при варшавському університеті. Мирон Ганущевський з познанського університету закладає братню корпорацію „Чорноморе” у Krakovі. Потім прийшов і Львів. Згодом у спільні організаційне русло включилося і чернівецьке „Академічне Козацтво Чорноморе”. Постав Союз Братніх Корпорацій „Чор-

Учасники з'їзду Старої Хати „Чорноморя”, в Регенсбурзі, 24-25. IV. 1948 р. На світлині від ліва — сидять: І. Котис, З. Кохановський, п-ні Лашкевич, М. Утришко, Р. Загайкевич; стоять: А. Жуківський, Б. Лода, О. Теребус,

М. Подлуський, Н. Н., В. Шиприкевич,

Р. Мельник, Т. Крупа

номоре" для спільної, скоординованої дій.

Друга світова війна не припинила існування „чорноморських” організацій. Вже на еміграції постала при УТГІ нова клітина, прийшов новий доріст. Перед дальшою еміграцією з Європи „Старої Хати” відбула 24/25 квітня 1948 р. З’їзд в Регенсбурзі, а на тому з’їзді обрано Булаву „Старої Хати”, яка діє по сьогодні і має свій осідок у Філадельфії. Вона вдержує зв’язок між окремими членами „Старої Хати”.

ДЕШО ПРО ПІСЕННИЙ РЕПЕРТУАР „ЧОРНОМОРЦІВ”

Український народ і його пісня — нерозлучні. А пісня — це душа народу, зеркало його душі, засіб передання народних переживань героїчних чи трагічних подій, радісних і тужливих почуттів.

Пісня поменшує смуток і облегчує горе та допомагає переносити його легше. Вона розважає людину у хвилинах радості й важких душевних проб. Українська пісня, ця „прекрасна царівна українського села й українського степу”, супроводить українську людину від колиски до її відходу у вічність... Не даремно Тарас Шевченко назвав нашу пісню „славою України”!

* * *

Українське студентство, як свідоміша частина нашої спільноти, особливо любило й культивувало рідну пісню. Українські студенти в Чернівцях взагалі, а „Чорноморці” зокрема, любили рідну пісню і залишки співали в хорах, як загальних, так і своїх студентських. У всіх хорах українські студенти становили важливу частину виконавців, на якій солідно трималися ці хори.

„Чорноморці” залишки співали пісень всеукраїнського репертуару, пісень патріотичних, стрілецьких, поважних і жартівливих. З неменшим запалом вони виконували також створені ними, притаманні студентським корпораціям, піс-

ні, що їх співали на таких урочистостях, як складання обіту новоприйнятих членів: юнаків тощо, або з приводу товарицьких зустрічів, „комерсів”, „кнайпів”, які, після напруженої праці в науці-студіях і в громадському житті, давали студентові розвагово-веселий настрій і добру нагоду для душевного відпруження. Окремий жанр пісень залишки співалих „Чорноморцями”, становили „серенадні” пісні. Такі студентські сerenadi часто співано в Чернівцях — як і взагалі на Буковині.

До виключно студентських пісень належала загально-студентська „De brevitate vitae” та українські: „Студентські золоті часи”, „Раз сидів я при вині”, „Що ж, бідолаха, я пічну”, „Як засядем, браття, коло чарки”, „А хто на першому семестрі, встає”, „А де наш президіум” та інші. Більшість із них це бенкетні пісні, що постали під впливом німецьких „буршівських” пісень.

Немає потреби наводити зразків загального пісенного репертуару „Чорноморці”. Тут подамо, з нотами, тільки зразки деяких студентських пісень, що їх залишки виконували „Чорноморці”. Мелодії для нот відтворив член братнього Козацтва „Запороже”, п. Олександр Микитюк, за що йому щира подяка.

СТУДЕНТСЬКІ ЗОЛОТИ ЧАСИ

The musical score consists of five staves of music in common time, key signature of one sharp (F#), and treble and bass clefs. The lyrics are written in Ukrainian, with some words underlined.

Staff 1:

- Су- ... АЕНТ-СВІТІ
- ЗО- ... ЛО- ... ТІ ЧА- ... СНІ,
- ІСУ- ... АНОНІ ЧЕ
- ВІН ПО- ...

Staff 2:

- аї- ... аїчн ? НЕ ВЕР- ... НЕ - - ТЕСЬ ВІЖЕ
- біло-ШЕ ВІН Мрій ПОВ- ... НІ

Staff 3:

- ін- ... ін- ... і. АНР- ... ора шу- ... кса- ... ю
- НАВ- ... ісру- ... ги про-

Staff 4:

- ін- ... ін ВІН й ВІН- ... ШІ СЛІ- ... дн- ... ОІ
- Г- ... рум, Е- ... рум, Е- ... рум-

Staff 5:

- ОІ, ІСВІ МУ- ... ТА- ... 410
- ПЕ- ... рум ОІ, Е- ... рум Е- ... рум,

Staff 6:

- Е- ... рум ОІ, ІСВІ МУ- ... ТА- ... 410
- ПЕ- ... рум

Шапку вже вкрили порохи,
Флявс миши вже поїли,
Шаблі давно поржавіли,
Колись вони блистіли !

Комерсів спів не гомонить,
Вже люба шабля не дзвенить,
О, єрум, єрум, єрум, (2)
О, quaes mutatio regum !

РАЗ СИДІВ Я ПРИ ВИНІ

Solo.

1. РАЗ СИ-ДІВ Я ПРИ ВН--НІ
2. І ПІД-ДІВ-СЯ Я ЖУР-БІ -
НА --/РАЗ 4У--Ю ПІД ВІК-НОМ 10 -- ЛОС МЕ-НІ ЗНА -- ННН.
А АО МО-ІХ ВУХ АУ-ННВ СПІВ СТУ-ДЕНТ-СЛІСНІЙ СЛАВ-ННН!
А АО МО-ІХ ВУХ АУ-ННВ СПІВ СТУ-ДЕНТ-СЛІСНІЙ СЛАВ-ННН!

Coro.

GU-DE-A-MUS i-gi-TUR, IU-VE-YES DUM SU --- MUS
POST LU-CUN-DAM IU-VEIN-TU-TEM, POST MO-LES-TAM SE-IVEC-TU-TECH,
NOS HA-BE-BIT HÜ- MUS. NOS HA-BE-BIT HÜ- MUS.

Нараз бачу під вікном
Самі наші хлопці,
Самі славні козаки,
Самі „Чорноморці”.

Гарні хлопці, в них лиш жар,
Легше стане серцю,
На лиці в них низька кварт, (2)
На чолі лиш терци.
Vivat academia ...

ЯК УМРУ, ТО ПОХОВАЙТЕ

Як умру, то поховайте
В гаю там, де я любив
І скажіть паламареві,
Щоб у дзвони не дзвонив.
Бо вже досить на цім світі
Надзвонились ми в шклянки,
Бо вже досить через мене
Наплакались жінки.

Як до церкви мете нести —
Коло коршми положіть,
Горівкою найкращою
Тіло моє покропіть.
А попи щоб не співали,
Бо я того не люблю,
Щоб мене не розбудили,
Як колись я вже засну.

— ■ —

„Чорноморці” в Українському Мужеському Хорі в Чернівцях беруть участь
на Шевченківському концерті, 8. III. 1936 р.

ПОЧЕСНІ ЧЛЕНИ „ЧОРНОМОРЯ” — ЧЕРНІВЦІ

Ольга Кобилянська

проф. Теофіль Бриндзан

Др. Володимир Залозецький

Нема світлини почесного члена д-ра Володимира Гузара.

СТАРШИНА „ЧОРНОМОРЯ” В 1963 р.

Володимир Гайдій
Підстарший

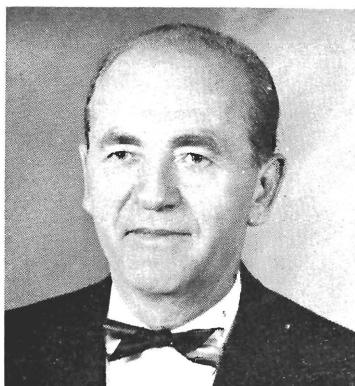

Іван Жуковський
Старший

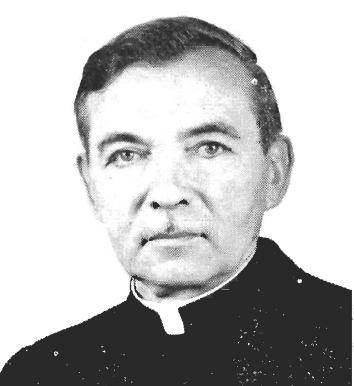

Отто Венке
Писар

ЧЛЕНЫ АКАДЕМИЧЕСКОГО КОЗАЦТВА
„ЧОРНОМОРЕ” — ЧЕРНІВЦІ

Ілля Андрусяк

Микола Антохій

Ольга Антохій

Надія Василів

Зірка Венке

Микола Вроблевський

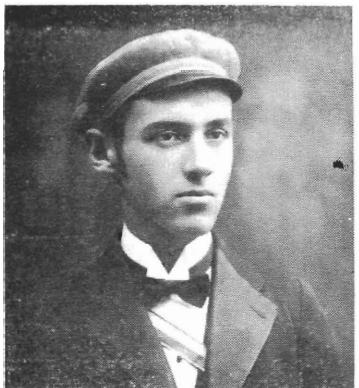
Остан Ю. Гавалська

Юрій Ст. Гавалська

Степан Гуцюляк

Омелян Драчинський

Орест Іванюк

Іван Клім

Роман Кміцікевич

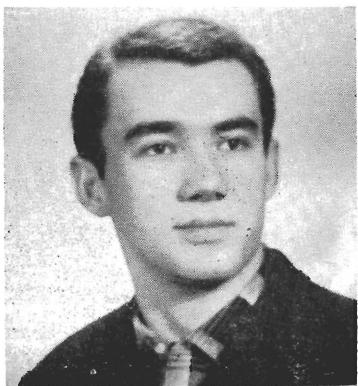
Ярослав Кміцікевич

Маруся Козарійчук

Василь Колотило

Тарас Колотило

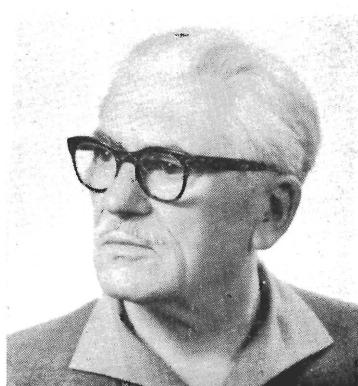
Олімпія Кучерява

Осип Лазарко

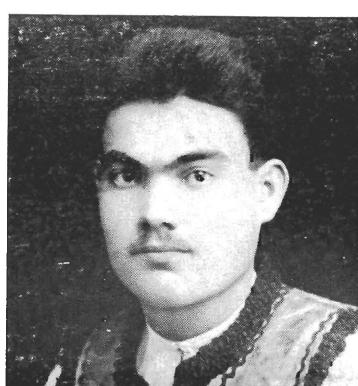
Дарія Лисий-Антохій

Евзебій Ліпецький

Василь Маріаш

Юрій Мачук

Богдан Мигасюк

Ярослав Мигаєсток

Василь Мизак

Мирослав Мичковський

Лев Негребецький

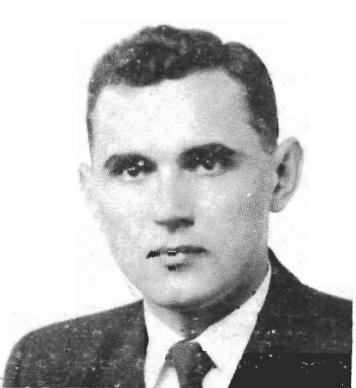
Михайло Никорович

Іван М. Новосівський

Ориця Новосівська-Мачук

Тарас Новосівський

Ярослав Паладій

Іван Пігуляк

Іван Радомський

Лев Ревуцький

Мироslав Роговський

Мирон Руснак

Федір Салагор

Іван Смерека

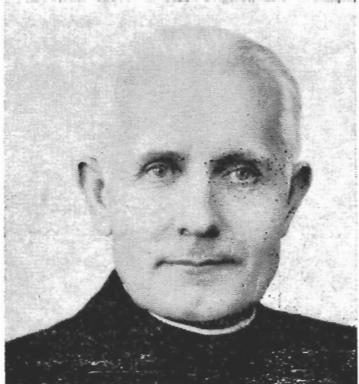
Орест Старчук

Ірина Танасійчук

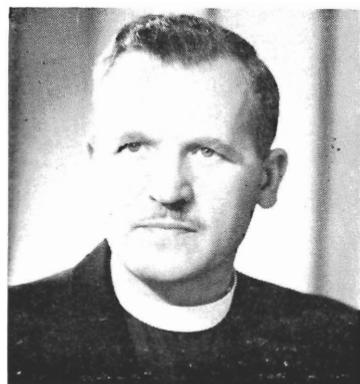
Іван Тащук

Іван Ткачук

Прокопій Флоря

Дмитро Фотій

Мінодора Фотій

Орест Хортік

Роман Іван Хортік

Модест Чесніковський

Микола Шпітко

Не надіслали своїх фотознімок: Микола Дебрин, І. Дмитрюк, Олександер Ковальський, Роман Нагребецький, Василь Нацюк, Сильвестр Никорович, Олекса Огородник, Орисія Роговська-Судчак, Карпо Роговський і Володимир Тарко.

БАТЬКИ „ЧОРНОМОРЯ”

Іван Андріч	о. Микола Колотило
Проф. Теофіль Бриндзан, дир. гімназії	Микола Коропецький
Др. Евген Бурачинський, лікар	Проф. Євсевій Ліпецький, мистець- малляр
Василь Гоменко, гімн. учитель	о. Микола Манів
Др. Володимир Гузар, лікар	Др. Денис Маєр - Михальський, адвокат
Н. Дмитрюк, радник Крайового Прав- ління	Василь Руснак, адвокат
Проф. Іван Жуковський, інженер-ар- хітект	Др. Євген Суховерський, вет. лікар
Др. Евген Кобринський, лікар	Максим Тарко, фінансовий референт
Юрій Кокотайло, гімн. учитель	Роман - Іван Хортиц, гімн. учитель
	Др. Роман Ясинецький, адвокат

Цей список Батьків „Чорноморя” — Чернівці далеки неповний. Важко устійнити їх точний і повний список тут, на чужині, без архівних або інших джерельних матеріалів.

Фотознімки Батьків, що їх вдалося нам отримати, поміщені між фотознімками загального членства товариства, в алфавітному порядку, або між старшиною.

„ЧОРНОМОРЦІ”, ЩО ВІДДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

Тадей Гаснер

Ярослав Жуковський

Ольга і Володимир
Карбулицький

Дмитро Кирилюк

Іван Онуфрійчук

Богдан Срецький

Ольга Кобилянська, народжена 1863 р., почесний член „Чорноморя”, визначна українська письменниця. Померла в Чернівцях 21. 3. 1942, і там похоронена, у час найбрутальнішого румунського поневолення буковинських українців, коли на похоронах письменниці не дозволено було не тільки сказати промови в українській мові, але навіть відправляти молебні на церковно-слов'янській мові.

Володимир Антонюк віддав молодече життя за ідею незалежної і соборної України — розстріляний гестапом у Миколаєві, у 1942 р.

Василь Баранецький віддав молодече життя за ідею незалежної і соборної України — розстріляний гестапом у Миколаєві, у 1942 р.

Проф. Теофіль Бриндзан, член „Союза”, Батько і почесний член „Чорноморя”, визначний укр. педагог і культурно-громадський діяч Буковини, співавтор і співредактор праці „Буковина — її минуле й сучасне”. Помер у Зальцуфлен, Німеччина, 24. 1. 1962 р.

Юрій Вельничук, адвокат, помер передчасно — замордований румунами у 1940 р.

Тадей Гаснер, студ. прав, видатний студентський діяч, помер 3. 5. 1934 р. у Чернівцях.

Дмитро Глібка, гімн. учитель, помер трагічно від бомб у Німеччині, у 1944 році.

Юрій Дідів, віддав молодече життя за ідею вільної і соборної України — розстріляний гестапом у Києві (Бабин Яр), у 1942 р.

Intrunirea acad. ucr. „Czornomore“ în Cernăuți

aduce triste stire despre trecerea la cele eternе a neuitatului ei,
membru

Tadei Gassner

stud. în drept

care a decedat în ziua de joi, 3 Maii a. c. în vîrstă de 23 ani.

Iumorul sănătos, sămănuș, defuzat va avea loc Sâmbăta, 5 Maii a. c., ora 2 p. m. în Street.

Cernăuți, 4 Mai 1934.

Укр. акад. козацтво „Чорноморе“ в Чернівцях

подає отчим до відома всім членам і знакомим сумну вістку,
що його незабутній юнак

Тадей Гаснер

студент прав

упокійся в четвер, дия 3 травня ц. р. в 23-ім році свого
життя.

Похороня глиняні останків дорогого Покійника від-
будуться в суботу, дия 5 травня ц. р. о год. 2-їй пополудні
в Сереті.

Чернівці, дия 4 травня 1934.

FIDUCIT!

За козацтво!

Денис Квітковський
X (XXX)

Василь Тацюк
XXX

Ярослав Жуковський, адвокат і надійний укр. правник, згас передчасно у Мюнхені, 24. 10. 1947 р.

Володимир Карбулицький й Ольга Карбулицька з Кміцкевичів, подружжя, видатні „Чорноморці”, студентські й культурно-громадські діячі Буковини, передчасно й трагічно згинули від бомб у Дрездені, 13. 2. 1944 р.

Дмитро Кирилюк, суддя і видатний український правник, помер передчасно 19. 2. 1957 р. у Ст. Джонсвіл, ЗДА.

о. Микола Колотило, Батько „Чорноморя”, передчасно згас у 1938 р., у Дихтинцях на Буковині.

Віктор Кулишір, арештований НКВД і, зі всією правдоподібністю, замордованій ним.

Евзебій Лазар, гімн. учитель, надійний науковий і громадський діяч, передчасно помер у Чернівцях, у 1940 р.

Василь Лемний, адвокат, передчасно й трагічно зійшов зі світу в Бриславі, Німеччина, у 1941 р.

Осип Мегидинюк, гімн. учитель, редактор „Часу” (Чернівці), видатний укр. культурно-громадський діяч Буковини, помер від бомб у Німеччині, в 1944 р.

Іван Одайський, суддя і надійний правник, передчасно згас у Румунії перед Другою світовою війною.

о. Іван Онуфрійчук, душпастир і видний культурно-громадський діяч Буковини, помер передчасно у Німеччині, 28. 3. 1946 р.

Теофіль Панчук віддав молодече життя за ідею вільної і соборної України — розстріляний гестапом у Києві (Бабин Яр), у 1942 р.

Богдан Сірецький віддав молодече життя за ідею вільної і соборної України — розстріляний гестапом у Миколаєві, у 1942 р.

Антін Суховерський віддав молодече життя за ідею вільної і соборної України — розстріляний гестапом у Миколаєві, у 1942 р.

Максим Тарко, фінансовий референт, Батько „Чорноморя”, видатний укр. культурно-громадський діяч Буковини, арештований і замордowany НКВД у Чернівцях, у 1941 р.

Дмитро Телегуз, залізничний урядовець, помер передчасно на Буковині, в 1962 р.

Заввага: Список померлих „Чорноморців” не можна вважати повним. Зокрема важко було устійнити, тут на чужині, хто з тих, що залишилися на Рідні Землях, пережив сталінську добу й остав у живих до сьогодні.

S U M M A R Y

In 1875 on the one hundredth anniversary of the incorporation of Bukovina into the Austrian Empire, a state university was established in Chernivtsi, the capital of Bukovina. Here the first Ukrainian student organization "Soyuz" was founded in that same year and later the organizations "Sich", "Zaporozhe", "Chornomore", and others. The aim of all of these Ukrainian student organizations was to unite the Ukrainian students, to foster the Ukrainian language and culture, and to help the Ukrainian people in their struggle for their rights.

The Ukrainian student organization "Chornomore" was founded in Chernivtsi on December 21, 1913. However, as a result of the beginning of World War I and the mobilization of its members the activity of the organization was suspended during the war.

Towards the end of the war Ukrainian Bukovinians exercised their right of self-determination on the basis of Wilson's Fourteen Points and expressed their wish to belong to the Ukrainian National Republic. However, in November, 1918 Rumania occupied Ukrainian Bukovina, carried out arrests and terror against Ukrainian social and political leaders, and commenced on enforced Rumanization of the Ukrainian population. In response to the protests of the organized Ukrainian student bodies against this Rumanian brutality, the Rumanian government dissolved the student organizations. After the dissolution of "Soyuz" and "Sich" the

members of both of these organizations joined the fraternity "Chornomore" in corpore.

Between the two World War Bukovinian Ukrainians were forced to carry on a hard struggle for their natural rights against Rumanian rule and also against compulsory Rumanization. In this struggle the Ukrainian student organizations and "Chornomore" in particular were always in the front line. In 1937 all activity of "Chornomore" was prohibited by the Rumanian government.

After World War II, many members of the student fraternity "Chornomore" emigrated to the United States, Canada, and other countries of the Free World. Most of them established their residence in the United States of America and in Canada. These members revived the activity of "Chornomore" in America.

The main purpose of the organization of "Chornomore" is to cultivate and preserve among its members and the Ukrainian people their historical, national, cultural and religious traditions by organizing special lectures, seminars, festivals, concerts, social events and by issuing publications. Another activity of the members of "Chornomore" is the cultivation of fencing. In the past this very often found practical application in duels which were engaged in for the defense of personal and or national integrity.

This year — 1963 — "Chornomore" celebrates its 100-Semester Jubilee and its very successful activity.

~~1~~
~~2~~
~~3~~

Printed by Ukrainian American Press 114 St., Mark's Place New York 9, N. Y.
1. P.